

CAPUT XXVIII.

In quem finem venturus sit exitus impiorum.

Eorum autem qui non pertinent ad istam Civitatem Dei, erit e contrario miseria sempiterna, quæ etiam secunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicenda est, quæ a vita Dei alienata erit; nec corpus, quod æternis doloribus subjacebit. Ac per hoc ideo durior ista secunda mors erit, quia finiri morte non poterit¹. Sed quoniam sicut miseria beatitudini, et mors vitæ, ita bellum paci videtur esse contrarium; merito quæritur, sicut pax in bonorum finibus prædicata est atque laudata, quod vel quale bellum in finibus malorum e contrario possit intelligi. Verum qui hoc quærit, attendat quid in bello noxium perniciosumque sit, et videbit nihil aliud esse, quam inter se rerum adversitatem atque conflictum. Quod igitur bellum gravius et amarius cogitari potest, quam ubi voluntas sic adversa est passioni, et passio voluntati, ut nullius earum victoria tales inimicitiae finiantur; et ubi sic confligit cum ipsa natura corporis vis doloris, ut neutrum alteri cedat? Hic enim quando contingit iste conflictus, aut dolor vincit, et sensum mors adimit; aut natura vincit, et dolorem sanitas tollit. Ibi autem et dolor permanet, ut affligat; et natura perdurat, ut sentiat: quia utrumque ideo non deficit, ne poena deficiat. Ad hos autem fines bonorum et malorum, illos expetendos, istos cavendos, quoniam per iudicium transibunt ad illos boni, ad istos mali; de hoc iudicio, quantum Deus donaverit, in consequenti volumine disputabo.

¹ Apoc. II, x et XI.

LIBER XX.

DE JUDICIO NOVISSIMO, DEQUE TESTIMONIIS CUM NOVI, TUM VETERIS INSTRUMENTI, QUIBUS DENUNTIATUR FUTURUM.

CAPUT I.

Quod quamvis omni tempore Deus judicet, in hoc tamen libro de novissimo ejus iudicio sit proprie disputandum.

I. DE die ultimi iudicii Dei, quod ipse donaverit, locuturi, eumque asserturi adversus impios et incredulos, tanquam in ædificii fundamento prius ponere testimonia divina debemus. Quibus qui nolunt credere, humanis ratiunculis falsis atque fallacibus contravenire conantur, ad hoc ut aut aliud significare contendant quod adhibetur testimonium de Litteris sacris, aut omnino divinitus esse dictum negent. Nam nullum existimo esse mortaliū, qui cum ea, sicut dicta sunt, intellexerit, et a summo ac vero Deo per animas sanctas dicta esse crediderit, non eis cedat atque consentiat: sive id etiam ore fateatur, sive aliquo vitio fateri erubescat, aut metuat; vel etiam perveracia simillima insanie, id quod falsum esse novit aut credit, contra id quod verum esse novit aut credit, etiam contentiosissime defendere moliat.

II. Quod ergo in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei veri, Christum de cælo esse venturum ad vivos ac mortuos iudicandos, hunc divini iudicii ultimum

diem dicimus, id est, novissimum tempus. Nam per quot dies hoc iudicium tendatur, incertum est: sed Scripturarum more sanctarum diem poni solere pro tempore, nemo qui illas Litteras quamlibet negligenter legerit, nescit. Ideo autem cum diem iudicii Dei dicimus, addimus ultimum vel novissimum; quia et nunc iudicat, et ab humani generis initio iudicavit, dimittens de paradiso, et a ligno vitæ separans primos homines peccati magni perpetratores¹; imo etiam quando Angelis peccantibus non pepercit², quorum princeps homines a se ipso subversus invidendo subvertit, procul dubio iudicavit. Nec sine illius alto iustoque iudicio, et in hoc aërio cœlo, et in terris, et dæmonum et hominum miserrima vita est erroribus ærumnisque plenissima. Verum etsi nemo peccasset, non sine bono rectoque iudicio universam rationalem creaturam perseverantissime sibi Domino suo coherentem in æterna beatitudine retineret. Iudicat etiam, non solum universaliter de genere dæmonum atque hominum, ut miseri sint propter primorum meritum peccatorum; sed etiam de singulorum operibus propriis, quæ gerunt arbitrio voluntatis. Nam et dæmones ne torqueantur, precantur³: nec utique injuste vel parcitur eis, vel pro sua quique improbitate torquentur. Et homines plerumque aperte, semper occulte, luunt pro suis factis divinitus pœnas, sive in hac vita, sive post mortem: quamvis nullus hominum agat recte, nisi divino adjuvetur auxilio; nullus dæmonum aut hominum agat inique, nisi divino eodemque justissimo iudicio permittatur. Sicut enim ait Apostolus: « Non est iniquitas apud Deum⁴. » Et sicut ipse alibi dicit: « Inscrutabilia sunt iudicia Dei, » et investigabiles viæ ejus⁵. » Non igitur in hoc libro de

¹ Gen. iii, 23. — ² 2 Petr. iii, 4. — ³ Matth. vii, 29. — ⁴ Rom. ix, 14.
⁵ I Thim. i, 33.

illis primis, nec de istis mediis Dei iudiciis, sed de ipso novissimo iudicio, quantum ipse tribuerit, disputabo, quando Christus de cœlo venturus est vivos iudicaturus et mortuos. Iste quippe dies iudicii proprie jam vocatur, eo quod nullus ibi erit imperitæ querelæ locus, cur injustus ille sit felix, et cur justus ille infelix. Omnium namque tunc non nisi bonorum vera et plena felicitas, et omnium non nisi malorum digna et summa infelicitas apparebit.

CAPUT II.

De varietate rerum humanarum, cui non potest dici deesse iudicium Dei, quamvis nequeat vestigari.

Nunc autem et mala æquo animo ferre discimus, quæ patiuntur et boni; et bona non magnipendere, quæ adipiscuntur et mali. Ac per hoc etiam in his rebus, in quibus non apparet divina iustitia, salutaris est divina doctrina. Nescimus enim quo iudicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit dives: iste gaudeat, quem pro suis perditis moribus cruciari debuisse mœroribus arbitramur; contristetur ille, quem vita laudabilis gaudere debuisse persuadet: exeat de iudicio non solum inultus, verumetiam damnatus innocens, aut iniquitate iudicis pressus, aut falsis obrutus testimoniis; e contrario scelestus adversarius ejus non solum impunitus, verumetiam vindicatus insultet: impius optime valeat, pius languore tabescat: latrocentur sanissimi juvenes; et qui nec verbo quemquam lædere potuerunt, diversa morborum atrocitate

affligantur : infantes utiles rebus humanis immatura morte rapiantur ; et qui videntur nec nasci debuisse , diutissime insuper vivant : plenus criminibus sublimetur honoribus , et hominem sine querela tenebræ ignobilitatis abscondant , et cætera hujusmodi , quæ quis colligit , quis enumerat ? Quæ si haberent in ipsa velut absurditate constantiam , ut in hac vita , in qua « Homo , sicut sacer » Psalmus eloquitur , vanitati similis factus est , et dies » ejus velut umbra prætereunt ¹ , » non nisi mali adipiscerentur transitoria bona ista atque terrena , nec nisi bona talia paterentur mala , posset hoc referri ad iudicium justum Dei , vel etiam benignum ; ut qui non erant assecuturi bona æterna , quæ faciunt beatos , temporalibus vel deciperentur pro malitia sua , vel pro Dei misericordia consolarentur bonis ; et qui non erant passuri æterna tormenta , temporalibus vel pro suis quibuscumque et quantiscumque peccatis affligerentur , vel propter implendas virtutes excernerentur malis. Nunc vero quando non solum in malo sunt boni , et in bono mali , quod videtur injustum ; verumetiam plerumque et malis mala eveniunt , et bonis bona proveniunt : magis inscrutabilia fiunt iudicia Dei , et investigabiles viæ illius ². Quamvis ergo nesciamus quo iudicio Deus ista vel faciat , vel fieri sinat , apud quem summa virtus est et summa sapientia summaque justitia , nulla infirmitas , nulla temeritas , nulla iniquitas : salubriter tamen discimus non magnipendere seu bona , seu mala , quæ videmus esse bonis malisque communia ; et illa bona quærere , quæ bonorum , atque illa mala maxime fugere , quæ propria sunt malorum. Cum vero ad illud Dei iudicium venerimus , cuius tempus jam proprie dies iudicii , et aliquando dies Domini nuncupatur ; non solum quæcumque tunc iudicabuntur , verumetiam

¹ Psal. cxliii, 4. — ² Rom. xi, 33.

quæcumque ab initio iudicata , et quæcumque usque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt , apparebunt esse iustissima. Ubi hoc quoque manifestabitur , quam justo iudicio Dei fiat , ut nunc tam multa ac pene omnia iusta iudicia Dei sensus mentesque mortalium lateant ; cum tamen in hac re piorum fidem non lateat , iustum esse quod latet.

CAPUT III.

Quid in libro Ecclesiaste Salomon de his , quæ in hac vita et bonis et malis sunt communia , disputavit.

NEMPE Salomon sapientissimus rex Israël , qui regnavit in Jerusalem , librum qui vocatur Ecclesiastes , et a Judæis quoque habetur in sacrarum canone Litterarum , sic exorsus est : « Vanitas vanitatum , dixit Ecclesiastes ; » vanitas vanitatum , et omnia vanitas. Quæ homini » abundantia in omni labore suo , quo laborat sub sole ¹ ? » Et cum ex hac sententia connecteret cætera , commemorans ærumnas erroresque vitæ hujus , et vanescentes interea temporum lapsus , ubi nihil solidum , nihil stabile retinetur ; in ea rerum vanitate sub sole , illud etiam deplorat quodam modo , quod cum sit abundantia sapientiæ super insipientiam , sicut abundantia lucis super tenebras ² , sapientisque oculi sint in capite ipsius , et stultus in tenebris ambulet ; unus tamen incursus incurrat omnibus , utique in hac vita quæ sub sole agitur ; significans videlicet ea mala , quæ bonis et malis videmus esse com-

¹ Eccle. i, 2, 3. — ² Id. ii, 13.

munia. Dicit etiam illud, quod et boni patiantur mala, tanquam mali sint, et mali, tanquam boni sint, adipiscantur bona, ita loquens: « Est, inquit, vanitas, quæ » facta est super terram; quia sunt justi, super quos venit sicut factum impiorum; et sunt impii, super quos » venit sicut factum justorum. Dixi quoniam hoc quoque » vanitas¹. » In hac vanitate, cui quantum satis visum est, intimandæ, totum istum librum vir sapientissimus deputavit; non utique ob aliud, nisi ut eam vitam desideremus, quæ vanitatem non habet sub hoc sole, sed veritatem sub illo qui fecit hunc solem: in hac ergo vanitate, numquid nisi justo Dei rectoque iudicio similis eidem vanitati factus vanesceret homo? In diebus tamen vanitatis suæ interest plurimum, utrum resistat, an obtemperet veritati, et utrum sit expers veræ pietatis, an particeps: non propter vitæ hujus vel bona acquirenda, vel mala vitanda vanescendo transeuntia; sed propter futurum iudicium, per quod erunt et bonis bona, et malis mala, sine fine mansura. Denique iste sapiens hunc librum sic conclusit, ut diceret: « Deum time, et mandata » ejus custodi; quia hoc est omnis homo: quia omne hoc » opus Deus adducet in iudicium in omni despecto, sive » bonum, sive malum². » Quid brevius, verius, salubrius dici potuit? « Deum, inquit, time, et mandata ejus » custodi; quia hoc est omnis homo. » Quicumque enim est, hoc est, custos utique mandatorum Dei: quoniam qui hoc non est, nihil est. Non enim ad veritatis imaginem reformatur, remanens in similitudine vanitatis. « Quia » omne hoc opus, » id est, quod ab homine sit in hac vita, « Sive bonum, sive malum, Deus adducet in iudicium, in omni despecto, » id est, in omni etiam qui contemptibilis hic videtur, et ideo nec videtur: quoniam

¹ Eccl. viii, 14. — ² Id. xii, 13, 14.

Deus et ipsum videt, nec eum despicit, nec cum iudicat præterit.

CAPUT IV.

Quod ad differendum de novissimo iudicio Dei, Novi primum Testamenti, ac deinde Veteris testimonia prolaturus sit.

Hucus itaque ultimi iudicii Dei testimonia de Scripturis sanctis quæ ponere institui, prius eligenda sunt de libris Instrumenti novi, postea de veteris. Quamvis enim vetera priora sint tempore, nova tamen anteponenda sunt dignitate; quoniam illa vetera præconia sunt novorum. Nova igitur ponentur prius, quæ ut firmitus probemus, assumantur et vetera. In veteribus habentur Lex et Prophetæ, in novis Evangelium et apostolicæ Litteræ. Ait autem Apostolus: « Per legem enim cognitio peccati. Nunc » autem sine lege justitia Dei manifestata est, testificata » per Legem et Prophetas: justitia autem Dei, per fidem » Jesu Christi in omnes qui credunt¹. » Hæc justitia Dei ad Novum pertinet Testamentum, et testimonium habet a veteribus libris, hoc est, a Lege et Prophetis. Prius ergo ipsa causa ponenda est, et postea testes introducendi. Hunc et ipse Jesus Christus ordinem servandum esse demonstrans. « Scriba, inquit, eruditus in regno Dei, si » milis est viro patrifamilias, proferenti de thesauro suo » nova et vetera². » Non dixit: « Vetera et nova: » quod utique dixisset, nisi maluisset meritorum ordinem servare quam temporum.

¹ Rom. iii, 20, 22. — ² Matth. xiii, 52.

CAPUT V.

Quibus sententiis Domini Salvatoris divinum iudicium futurum in fine sæculi declaretur.

I. ERGO ipse Salvator cum objurgaret civitates, in quibus virtutes magnas fecerat, neque crediderant et eis alienigenas anteponeret : « Verumtamen, inquit, dico vobis, Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii quam vobis¹. » Et paulo post alteri civitati : « Amen, inquit, dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi². » Hic evidentissime prædicat diem iudicii esse venturum. Et alio loco : « Viri Ninivitæ, inquit, surgent in iudicio cum generatione ista, et condemnabunt eam ; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, et ecce plus quam Jona hic. Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, et condemnabit eam ; quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic³. » Duas hoc loco res discimus, et venturum esse iudicium, et cum mortuorum resurrectione venturum. De Ninivitis enim et regina Austri quando ista dicebat, de mortuis sine dubio loquebatur, quos tamen in die iudicii resurrecturos esse prædixit. Nec ideo dixit : « Condemnabunt, » quia ipsi iudicabunt : sed quia ex ipsorum comparatione isti merito damnabuntur.

II. Rursus alio loco, cum de hominum bonorum et malorum nunc permixtione, postea separatione, quæ utique die iudicii futura est loqueretur, adhibuit similitudi-

¹ Matth. xi, 22. — ² Ibid. 24. — ³ Id. xii, 41, 42.

nem de tritico seminato et super seminatis zizaniis, eamque suis exponens Discipulis : « Qui seminat, inquit, bonum semen, est Filius hominis : ager autem est mundus : bonum vero semen hi sunt filii regni ; zizania autem filii sunt nequam : inimicus autem qui seminavit ea est diabolus : messis autem consummatio sæculi est, messores vero Angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur : sic erit in consummatione sæculi. Mittet Filius hominis Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis : ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc justii fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiatur⁴. » Hic quidem iudicium vel diem iudicii non nominavit, sed multo eum clarius ipsis rebus expressit, et in fine sæculi futurum esse prædixit.

III. Item Discipulis suis : « Amen, inquit, dico vobis quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël². » Hic discimus cum suis Discipulis iudicaturum Jesum. Unde et alibi Judæis dixit : « Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt ? Ideo ipsi iudices vestri erunt.³ » Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum illo iudicatos putare debemus. Duodenario quippe numero, universa quædam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes numeri septenarii, quo significatur plerumque universitas : quæ duæ partes, id est, tria et quatuor, altera per alteram multiplicatæ duodecim faciunt. Nam et quatuor ter, et tria quater duodecim sunt : et si qua alia

¹ Matth. xiii, 37-43. — ² Id. xix, 28. — ³ Id. xii, 27. — ⁴ Vide Enar. in Ps. xlix, n. 9.

hujus duodenarii numeri, quæ ad hoc valeat, ratio reperitur. Alioquin quoniam in locum Judæ traditoris apostolum Matthiam legimus ordinatum¹; apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit², ubi ad judicandum sedeat non habebit: qui profecto cum aliis sanctis ad numerum judicum se pertinere demonstrat, cum dicit: « Nescitis quia Angelos judicabimus? » De ipsis quoque judicandis in hoc numero duodenario similis causa est. Non enim quia dictum est: « Judicantes duodecim tribus Israël, » tribus Levi, quæ tertia-decima est, ab eis judicanda non erit, aut solum illum populum, non etiam cæteras gentes judicabunt. Quod autem ait, « In regeneratione, » procul dubio mortuorum resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi. Sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem.

IV. Multa prætereo, quæ de ultimo judicio ita dici videntur, ut diligenter considerata reperiantur ambigua, vel magis ad aliud pertinentia; sive scilicet ad eum Salvatoris adventum, quo per totum hoc tempus in Ecclesia sua venit, hoc est, in membris suis, particulatim atque paulatim, quoniam tota corpus est ejus; sive ad excidium terrenæ Jerusalem: quia et de illo cum loquitur, plerumque sic loquitur, tanquam de fine sæculi atque de illo die judicii novissimo et magno loquatur; ita ut dignosci non possit omnino, nisi ea quæ apud tres Evangelistas Matthæum, Marcum, et Lucam de hac re similiter dicta sunt, inter se omnia conferantur. Quædam quippe alter obscurius, alter explicat planius; ut ea quæ ad unam rem pertinentia dicuntur, appareat unde dicantur. Quod facere utcumque curavi in quadam epistola, quam rescripsi ad beatæ memoriæ virum Hesychium, Salonitanæ

¹ Act. 1, 26. — ² 1 Cor. xv, 10. — ³ Id. vi, 3.

urbis episcopum, cujus epistolæ titulus est: De fine sæculi.

V. Proinde jam illud licet dicam, quod in Evangelio secundum Matthæum de separatione bonorum et malorum legitur per judicium præsentissimum atque novissimum Christi. « Cum autem venerit, inquit, Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli cum eo, tunc » sedebit super sedem majestatis suæ, et congregabuntur » ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, » sicut pastor segregat oves ab hædis: et statuet oves » quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris. Tunc » dicet Rex his, qui a dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a » constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi » manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, » et collegistis me; nudus, et cooperuistis me; infirmus, » et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me. » Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando » vidimus te esurientem, et pavimus: sitientem, et dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, » et collegimus te; aut nudum, et cooperuimus te? Aut » quando te vidimus infirmum, aut in carcere, et venimus ad te? Et respondens Rex dicet illis: Amen dico vobis, quandiu uni fecistis de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet, inquit, et his qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus¹. » Deinde similiter etiam his enumerat, quod illa non fecerint, quæ dextros fecisse memoravit. Similiterque interrogantibus, quando eum viderint in horum indigentia constitutum: quod minimis suis factum non est, sibi factum non fuisse respondet; sermonemque concludens: « Et hi, inquit,

¹ Matth. xxv, 31-41.

» in supplicium æternum ibunt, justi autem in vitam
 » æternam¹. » Joannes vero evangelista apertissime narrat
 eum in resurrectione mortuorum futurum prædixisse ju-
 dicium. Cum enim dixisset : « Neque enim Pater judicat
 » quemquam, sed judicium omne dedit Filio, ut omnes
 » honorificent Filium, sicut honorificant Patrem : qui
 » non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui
 » misit illum² : » protinus addidit : « Amen, amen dico vo-
 » bis, quia qui verbum meum audit, et credit ei qui me
 » misit, habet vitam æternam ; et in judicium non veniet,
 » sed transiit a morte in vitam³. » Ecce hic dixit fideles
 suos in judicium non venire. Quomodo ergo per judicium
 separabuntur a malis, et ad ejus dexteram stabunt, nisi
 quia hoc loco judicium pro damnatione posuit? In tale
 quippe judicium non venient, qui audiunt verbum ejus,
 et credunt ei qui misit illum.

CAPUT VI.

Quæ sit prima resurrectio, quæ secunda.

DEINDE adjungit, et dicit ; « Amen, amen dico vobis,
 » quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient
 » vocem Filii Dei ; et qui audierint, vivent. Sicut enim
 » Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere
 » vitam in semetipso⁴. » Nondum de secunda resurrec-
 tione, id est corporum, loquitur, quæ in fine futura est ;
 sed de prima, quæ nunc est. Hanc quippe ut distingueret,
 ait : « Venit hora, et nunc est. » Non autem ista corpo-
 rum, sed animarum est. Habent enim et animæ mortem
 suam in impietate atque peccatis : secundum quam mor-

¹ Matth. xxv, 46. — ² Joan. v, 22, 23. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. 25, 26.

tem mortui sunt, de quibus idem Dominus ait : « Sine
 » mortuos sepelire mortuos suos² ; » ut scilicet in anima
 mortui, in corpore mortuos sepelirent. Propter istos ergo
 impietate et iniquitate in anima mortuos : « Venit, inquit,
 » hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii
 » Dei ; et qui audierint, vivent⁴. Qui audierint » dixit, qui
 obedierint, qui crediderint, et usque in finem persevera-
 verint. Nec fecit hic ullam differentiam honorum et malo-
 rum. Omnibus enim bonum est audire vocem ejus, et
 vivere, ad vitam pietatis ex impietatis morte transeundo.
 De qua morte ait apostolus Paulus : « Ergo omnes mor-
 » tui sunt, et pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt,
 » jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est,
 » et resurrexit². » Omnes itaque mortui sunt in peccatis,
 nemine prorsus excepto, sive originalibus, sive etiam
 voluntate additis vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo
 quod justum est : et pro omnibus mortuis vivus mortuus
 est unus, id est, nullum habens omnino peccatum : ut qui
 per remissionem peccatorum vivunt, jam non sibi vivant,
 sed ei qui pro omnibus mortuus est propter peccata nostra,
 et resurrexit propter justificationem nostram ; ut credentes
 in eum qui justificat impium ex impietate justificati, tan-
 quam ex morte vivificati, ad primam resurrectionem, quæ
 nunc est, pertinere possimus. Ad hanc enim primam non
 pertinent, nisi qui beati erunt in æternum : ad secundam
 vero, de qua mox locuturus est, et beatos pertinere do-
 cebit, et miseros. Ista est misericordiæ, illa judicii. Propter
 quod in Psalmo scriptum est : « Misericordiam et judicium
 » cantabo tibi, Domine³. »

II. De quo judicio consequenter adjunxit, atque ait :
 « Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius ho-
 » minis est⁴. » Hic ostendit, quod in ea carne veniet judi-

¹ Matth. viii, 22. — ² 2 Cor. v, 14, 15. — ³ Psal. c, 1. — ⁴ Joan. v, 27.